

ISSN:1306-3111
e-Journal of New World Sciences Academy
2009, Volume: 4, Number: 2, Article Number: 1C0029

EDUCATION SCIENCES

Received: December 2008

Accepted: March 2009

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2009 www.newwsa.com

Fulya Yütsel-Şahin

Yildiz Technical University

fusahin@yildiz.edu.tr

Istanbul-Turkiye

İLKÖĞRETİMDE PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK (PDR) HİZMETLERİ ÖZET

Araştırmanın amacı, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ile ilgili algılarını bazı değişkenlere göre incelemektir. Toplanan veriler üzerinde yüzdeler hesaplamaları, MANOVA, bağımsız gruplarda t testi, Tukey testi ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçları, cinsiyete ve akademik başarıya göre, PDR hizmetlerini değerlendirme puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre, okul psikolojik danışmanın sorunlarının çözümüne yardımcı olacağına ilişkin inancın, mesleki rehberlik yardımını almanın, eğitsel rehberlik yardımını almanın, öğretmenin PDR hizmetlerini tanımasının ve okul psikolojik danışmanını tanımanın PDR hizmetlerinin değerlendirilmesi üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Ancak, psikolojik danışmanın PDR hizmetlerini tanıması ve okullarda mutlaka psikolojik danışman bulunmalı düşüncesinin PDR hizmetlerinin değerlendirilmesi üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı da görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri, Hizmetler Modeli, Gelişimsel PDR, Öğrenci İlköğretim

COUNSELING AND GUIDANCE SERVICES IN ELEMENTARY EDUCATION

ABSTRACT

The aim of the study is to analyze the perceptions of students in the second level of elementary education towards psychological counseling and guidance services considering some variables. Student Personal Information Form and the School Guidance Services Scale were used for data analysis. Percentage, MANOVA, independent samples t-test, Tukey's test and multiple regression procedures were used for data analysis. Results revealed that students' evaluations of school counseling and guidance services differed significantly according to gender and academic achievement. Results also showed that whether students utilized educational counseling, career counseling and had met the school counselor; whether teachers informed students about counseling services and whether students believed in the helpfulness of counseling and guidance services were significant predictors of students' evaluations of these services. On the other hand, whether school counselors familiarized students with their services or should certainly have counselors were not significant predictors of students' evaluation of counseling guidance services.

Keywords: Counseling and Guidance Services, Services Model, Developmental Counseling and Guidance, Student Elementary Education

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

İlköğretim kavramı, 6-14 yaşları arasındaki kız ve erkek çocukların devam ettiği ve zorunlu olan sekiz yıllık eğitim sürecini ifade eder. Bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir (T.C.M.E.B., Türk Milli Eğitim Sistemi, 2008). İlköğretim okullarının birinci yılından beşinci yılın sonuna kadar olan bölümüne birinci kademe, altıncı yılından sekizinci yılın sonuna kadarki olan bölümüne de ikinci kademe denilmektedir. İlköğretim, toplumdaki bütün vatandaşların sahip olmaları gereken ortak temel bilgi ve becerilerin kazandırıldığı önemli bir örgün eğitim aşamasıdır. Toplumu oluşturan bireylerin çevrelerini tanıyabilmeleri, geniş bir dünya görüşüne sahip olabilmeleri, içinde yaşadıkları topluma sağlıklı bir biçimde uyum yapabilmeleri, yurttaşlık haklarını kullanmak için gerekli bilgileri edinebilmeleri, asgari düzeyde temel bilgi ve becerileri kazanabilmelerini (Çubukçu ve Gültekin, 2006) ve bir üst öğrenime hazırlanabilmelerini sağlamak ilköğretimin temel işlevlerindedir (T.C.M.E.B., Türk Milli Eğitim Sistemi, 2008).

İlköğretim dönemi bireye kazandırılması istenen olumlu kişilik özellikleri açısından, ortaöğretime hazırlanması açısından ve mesleğe yöneltme açısından önemli bir basamaktır (Canel, 2007). İlköğretim birinci kademedeki çocuklar beşinci yıla kadar ikinci çocukluk dönemi özelliklerini yaşarlar. Bu yıldan sonra ergenlik dönemine girmekte; bedensel, cinsel, bilişsel, duygusal ve sosyal sorunlarla baş etmek durumunda kalmaktadırlar (Baysal, 2004). Bu nedenle, öğrencilerin yaşları ve gelişim görevleri dikkate alınarak ve bir bütün olarak eğitsel, mesleki, duygusal, sosyal, kişilik gelişimi ve uyumu ile ilgilenilmelidir (Ersever, 1992). İlköğretimde rehberliğin önde gelen ismi William Burnham'ın temelde "önleyici" ve "koruyucu" bir işleve sahip olan ve "bütün çocuk" kavramına dayalı olarak ortaya koyduğu yaklaşımda çocuğun bir bütün olarak ele alınması ve her yönü ile gelişmesine yardımcı olunması gerektiği belirtilmektedir (Can, 1998). Ersever (1992) ilköğretimdeki PDR hizmetlerinin koruyucu niteliğini vurgulamaktadır. Sorunlar ortaya çıkmadan önce öğrencilere, anne-babalara, öğretmenlere ve yöneticilere öğrencilerin ihtiyaçları, gelişimsel özellikleri, karşılaşılabilecekleri kriz durumları, stres yaratan durumlar ve bunlarla başa çıkma yolları hakkında bilgiler verilir. Çağdaş koruyucu PDR anlayışında amaç yalnızca mesleki rehberlik yapmak ya da sorunlu olan bireylerle ilgilenmek değil, tüm bireylerin bir bütün olarak gelişimi ve uyumu ile ilgilenme esastır (Ültanır, 2003). Ayrıca, sorunlu davranışlarla ilgilenmek kadar sağlıklı davranışları arttırmak da danışmanlığın önemli bir boyutudur (Korkut, 2003).

Gelecekteki başarı için temel olan ilköğretim yıllarında öğrenciler eğitsel, mesleki, kişisel ve sosyal alanlarda beceriler ve tutumlar geliştirdikleri için bu alanlarda yardımcı olmanın önemi vurgulanmaktadır (American School Counselor Association-ASCA, 2007). İlköğretimde psikolojik danışmanın görevi, çocuğun kendini bilme, anlama ve kabul etmesine yardımcı olarak sağlıklı bir benlik kavramı geliştirmesine yardımcı olmak; kişilerarası ilişkilerle tanışmasını sağlamak ve mesleki gelişimi kadar uygun akademik gelişmeye ulaşmasına yardımcı olmaktır (Ültanır, 2003). Kişisel açıdan, çocuğun kendisini anlaması ve değerlendirmesi, başkalarını anlaması ve kabul etmesi, ailesinin değerlerini anlaması ve kabul etmesi, toplum olgusunu anlaması, amaç belirleyerek karar vermesi, plan yaparak bu planı yürütebilmesi ve kendisini tehlikelerden koruyarak yaşamını güvenli bir biçimde sürdürebilmesi amaçlanır (Yeşilyaprak, 2001). Çocuğun sağlıklı bir benlik kavramı geliştirmesi, bağımsızlığını kazanması ve kendi sınırlarını bilmesi, çevresi ile sağlıklı ilişkileri

kurabilmesi, kişisel sorumluluğunu alıp başladığı bir işi tamamlayabilmesi gibi çeşitli konularda gelişmesini desteklemek gerekir (Özgüven, 2000).

Eğitsel açıdan, öğrencilerin okula uyumuna yardımcı olmak; eğitim olanakları konusunda bilgilendirerek eğitsel kararlar almasına ve tercihleri yapmasına yardımcı olmak (Ilgar, 2004) yani, program (Baysal, 2004), seçmeli ders (Canel, 2007), kurs ve eğitsel çalışmalardan (Kepçeoğlu, 1994) kendi ilgi ve yeteneklerine en uygun olanını seçmesine yardımcı olmak; kendilerine uygun bir ortaöğretim kurumunu seçmesine yardımcı olmak; verimli ders çalışma yollarını tanıtarak (Can, 1998; Ilgar, 2004; Kuhn, 2004; Yeşilyaprak, 2001; Yüksel-Şahin ve Hotaman, 2007) ve çalışma becerilerini geliştirerek (Hotaman, 2008; Kuhn, 2004) daha etkili öğrenmelerine yardımcı olmak (Fitch ve Marshall, 2004; Myrick, 2003; Akt: Webb, Brigman ve Campbell, 2005); öğrenme güçlüğü çeken öğrencilere yardımcı olmak (Ilgar, 2004) ve üstün (Canel, 2007) ya da özel eğitime ihtiyacı olan öğrencileri belirleyerek ihtiyaç duydukları yardımı vermek (Yüksel, 2007) amaçlanır.

Mesleki açıdan, öğrencinin kendisini, çevresini, iş ve çalışma dünyasını, insanlar arasındaki farklılıkları, eğitim ile iş yaşamı arasındaki ilişkileri tanımaya, anlamaya ve keşfetmeye başlaması amaçlanır (Yeşilyaprak, 2001). Öğrencinin kendisini gerçekçi bir biçimde algılaması; güçlü ve zayıf yönlerini tanıması, zayıf yönlerini geliştirme isteğini duyması ve bununla ilgili fırsatları kullanması (Kuzgun, 2000); tüm mesleklere karşı olumlu bir tutum geliştirmesi ve saygı duyması; kendisine uygun meslek olanaklarını araştırma çabası içinde olması (Can, 1998) ve çalışma yaşamının gerektirdiği iletişim kurabilme, sorumluluk alabilme (Kuzgun, 2000), karar verme (Çakır, 2004) ve problem çözüme gibi becerilere sahip olması önemlidir. Kariyer gelişiminin şekillendiği ilköğretim döneminde öğrencinin kendisini tanıma ve mesleki eğilimlerini ortaya koyacak ve ona yaşam deneyimi kazandıracak kariyer testleri, meslek tanıma amaçlı oyunlar ve rol oynamalar, mesleklerle ilgili bilgi aktarmak v.b. uygulamalar öğrencinin "gelecekte ben ne olmak ve ne yapmak istiyorum" sorusuna yanıt vermek için yapılabilecek uygulamalardan bazılarıdır (Özdemir-Yaylacı, 2007). Ayrıca, temel eğitimi bitirdikten sonra çalışma yaşamına atılma durumunda olan öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun olan bir işe yönlendirilmesinde ve yerleştirilmesinde profesyonel bir yardım gereklidir (Baysal, 2004).

İlköğretim ikinci kademeye devam eden öğrencilerin gelişimleri, gereksinimleri ve sorunları dikkate alınarak; eğitsel, mesleki, duygusal ve sosyal alanlarda, bireyi doğrudan etkileyen bireyi tanıma, psikolojik danışma, bilgi toplama ve yayma, yöneltme ve yerleştirme, izleme, oryantasyon hizmetleri ile dolaylı yoldan etkileyen konsültasyon, araştırma ve değerlendirme ve çevre ve veli ile ilişkiler hizmetleri yeterli düzeyde verilmelidir. PDR hizmetleri içinde bireyi tanıma hizmeti, verilen diğer PDR hizmetlerinin ön koşulu niteliğindedir (Kepçeoğlu, 1994). Bu hizmetin amacı, bireyi tanımak ve kendisine tanıtmaktır. Bilgi toplama ve yayma hizmeti ise, öğrencinin ilgi duyduğu her çeşit eğitsel, mesleki kişisel, sosyal bilgi (Güven, 2004) ile kültürel etkinlikler, yardım hizmetleri, yararlanabilecekleri kurumlarla ilgili bilgileri sunar. Bu hizmette, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun olan eğitsel, mesleki, kişisel ve sosyal kararları vermesi ve seçimleri yapması amaçlanır (Gysberg ve Henderson, 1997; Kepçeoğlu, 1994). Bu amaç doğrultusunda eğitsel açıdan buldukları eğitim programının içeriği, alanları, zorunlu/seçimlik dersleri, ders dışı eğitsel, kültürel ve gidebilecekleri üst eğitim kurumları ile üst eğitim kurumlarının, programın ve derslerin amacı, kapsamı ve kazandıracakları hakkında

bilgiler verilir. Mesleki açıdan meslekler tanıtılır; kişisel açıdan yaşadıkları değişim ve gelişmeler hakkında bilgiler verilir; sosyal açıdan kişilerarası ilişkilerini güçlendirmeye dönük çeşitli bilgiler verilir (Çam, 2004; Güven, 2004; Ültanır, 2003; Yeşilyaprak, 2001). Öğrenci kendini tanıyıp kendi gelişimi için gerekli bilgileri edindikçe kendi özelliklerine uygun örneğin, bir eğitim kurumuna, sosyal etkinliğe, seçmeli derslere yönelmesi mümkün olur. Bu süreçte öğrencinin ilgi ve yetenekleri hakkında bilgi edinmek için öğrenciyi tanıma hizmetini, öğrencinin programlar ve okullar hakkında bilgi edinebilmesi için bilgi toplama ve yayma hizmetini, bu konularla ilgili öğrencinin gerçekçi algı ve beklentileri yoksa psikolojik danışma hizmetini, ailenin beklenti ve değerleri öğrencinin uygun karar almasını engelliyorsa konsültasyon hizmetini vererek yöneltme ve yerleştirme hizmeti sunulur (Çam, 2004; Topçu-Kabasakal, 2007). Yöneltme ve yerleştirme hizmeti ile psikolojik danışma hizmetini alan öğrencinin, bulunduğu ortamda uyum ve gelişim durumu hakkında bilgi almak için de, izleme hizmetini vermek gerekir. İzleme hizmetinin önemli olan bir yararı da, öğrenciye verilen PDR yardımının ne ölçüde etkili olduğuna ilişkin değerlendirmeye dönük bilgileri sağlamasıdır. Oryantasyon hizmetiyle, öğrenciye okulu ve okulun olanaklarını tanıtarak, okula uyumuna yardımcı olmaya çalışılır (Çam, 2004). Öğrencinin sağlıklı bir biçimde gelişmesi ve kendisini gerçekleştirebilmesi için okul psikolojik danışmanının PDR alanında sahip olduğu bilgi ve becerileri öğretmen, yönetici ve velilerin hizmetine sunarak, onların bu konuda kendilerini geliştirmelerine yardımcı olması (Gysberg ve Henderson, 1997; Kuhn, 2004; Yeşilyaprak, 2001); ortak ve yeterli bir PDR anlayışını oluşturma amacını içeren konsültasyon hizmetinin de verilmesi gerekir. Ayrıca, öğrencilerin öğretmenlerin, yöneticilerin ve velilerin özellikleri, ihtiyaçları, beklentileri ve sorunları konusunda araştırmaların yapılması ve bu sonuçların değerlendirilmesine ilişkin araştırma ve değerlendirme hizmetinin de verilmesi son derece önemlidir (Gysberg ve Henderson, 1997; Kepçeoğlu, 1994).

Yukarıda açıklanan bütün bu hizmetler, PDR modelleri içindeki; hizmetler (*servis*) modeli, süreç modeli (*psikolojik danışma, konsültasyon ve eşgüdümlemenin klinik ve terapotik boyutlar*), görevler modeli (*danışmanın görevlerinin basit bir şekilde listelenmesi*) ve gelişimsel PDR programları modellerinden (Doğan, 2001; Erkan, 2001), "hizmetler (*servis*) modeli"ni açıklamaktadır. Günümüzde benimsenen model ise, gelişimsel PDR programları modelidir. Gelişimsel PDR programı, olumlu benlik kavramını geliştirme (Quast, 2003), kişilerarası ilişkileri konusunda farkındalık geliştirme, iletişim becerilerini ve yaşam becerilerini geliştirme (Gysberg ve Henderson, 1997; Staley ve Carey, 1997); karar verme becerilerini geliştirme; mesleki planlama yapma (Rye ve Sparks, 1999; Akt: Quast, 2003), çalışma ve boş zamanları değerlendirme alışkanlıkları kazandırma, bireyin mevcut değer ve ilgilerini belirleme (Doğan, 2001), gibi konular üzerinde odaklanır.

İyi bir gelişimsel PDR programında kriz yönelimli, uyum sağlayıcı (çare bulucu-iyileştirici), önleyici ve gelişimsel yaklaşımlara ilişkin stratejilerin dengeli bir şekilde yer alması esastır. Çünkü PDR hizmetleri kriz yönelimli, uyum sağlayıcı, önleyici ve gelişimsel yaklaşım olmak üzere dört temel yaklaşım çerçevesinde işlev görmektedir. Bu yaklaşımlar genellikle birbirleriyle örtüşmekte ve içiçe geçmektedir (Doğan, 2001). Kriz yönelimli yaklaşım açısından bakıldığında, bireyin anne, baba, kardeş gibi çok yakın olan bir aile üyesini kaybetmesi, anne-babasının boşanması, cinsel istismar yaşaması, şiddete maruz kalması v.b. gibi durum içinde bulunması kriz durumlarına örnektir. Birey, bu yaşam olayları sonucunda ortaya çıkan

yeni duruma uyum sağlayamadığında kriz durumu ortaya çıkar (Sahranç ve Ergüner-Tekinalp, 2001; Ceyhun, Ergun ve Duran, 1993; Ersever, 2001; Kaya ve Çivitçi, 2004; Sayıl, 1977; Yüksel-Şahin, 2000). Kriz yönelimli yaklaşım, danışana yalnızca kritik durumlarda müdahale etmeyi öngörür (Doğan, 2001). Uyum sağlayıcı (iyileştirici-çare bulucu) yaklaşım açısından, öğrencilerin özellikle okul ortamına, akademik yaşantılara, akran ilişkilerine ve gelişim süreçlerinde karşılaştıkları diğer belli başlı yaşantılara uyum sağlamalarına yardımcı olmak, uyum sorunu yaşayanların uyumsuzluklarının altında yatan nedenleri bulup inceleyerek, uyuma yönelik yeni davranışlar geliştirebilmelerine yardımcı olmak esastır (Baysal, 2004). Önleyici yaklaşım açısından, olası sorunlar ortaya çıkmadan önce kestirilmekte ve PDR etkinlikleri ile bu sorunların ortaya çıkmasının önüne geçilmesine çalışılmaktadır (Kaya ve Çivitçi, 2004). Bu amaçla, öğrencilere, anne-babalara, öğretmenlere ve yöneticilere öğrencilerin ihtiyaçları, gelişimsel özellikleri, karşılaşılabilecekleri kriz durumları, stres yaratan durumlar ve bunlarla başa çıkma yolları hakkında çeşitli bilgiler verilir (Ersever, 1992). Gelişimsel yaklaşımda ise, öğrencilerin eğitsel, kişisel, sosyal ve mesleki alanlarda, ulaşmaları gereken hedefler belirlenerek bu hedeflere nasıl ulaşılacağı konusunda planların geliştirilmesi söz konusudur (Muro ve Kottman, 1995; Akt; Doğan, 2001). Bu yaklaşım, çocukluktan başlayarak, insan gelişiminin evrelerini ve gelişim görevlerini temel alır (Uz-Baş, 2007). Bu amaçla, okul PDR programı, öğrencilerin gelişim dönemlerini dikkate alarak bedensel, zihinsel, duygusal ve psikososyal yönlerden sağlıklı bir biçimde gelişebilmelerini amaçlar (İlgar, 2004). Öğrencilerin gelişimsel düzeylerine uygun olarak verilecek hizmetlerin ve etkinliklerin (örn; okulu ve çevresini tanıma, kendini ve davranışlarını anlama, güvenlik ve kazanın önlenmesi, başarı güdüsü, sorumluluk duygusu, karar verme, problem çözme, iletişim becerileri, benlik saygısı, meslekleri tanıma v.b. gibi) programda yer alması gereklidir (Can, 1998; Drefs, 2003). Nitekim ilköğretimde PDR programı, öğrencinin gelişim alanları, gelişim alanının işaretçisi olan ihtiyaçlar ve geliştirilmesi gereken beceriler ve öğrencinin içinde yaşadığı toplumun sosyo-ekonomik değişkenlerinin sistemli olarak sınıflandırılmasına bağlı olarak geliştirilir (Yüksel, 2003). İlköğretim II. kademe için gelişimsel PDR programının müdahale yöntemleri ise, psikolojik danışma (kriz danışmanlığı, grupla psikolojik danışma, grup rehberliği); konsültasyon (yönetici, öğretmen, ana-baba ve sevk yapılan kurum personeli ile); eşgüdümleme (bilgi toplama, araç-gereç ve kaynakları dengeli olarak dağıtma, toplantı düzenleme- örgütlenme, özel programlar geliştirme ve yürütme, başkalarını denetleme ve kontrol etme ve liderlik sağlama); ve zaman yönetimi (zamanı etkili bir şekilde kullanmak) olarak sıralanmaktadır (Baker, 2000; Akt: Doğan, 2001).

Gelişimsel PDR programı, gelişimsel, birbirinin üzerine inşa edilen çeşitli faaliyetlerden meydana gelen ardışık bir program olduğu için programın da temelden başlayarak devam etmesi gerekir. Ancak, ülkemizde PDR hizmetleri okulöncesi eğitimde ve ilköğretimde hala, yaygın olarak verilememektedir. Anaokullarına psikolojik danışman atanmasının zorunlu olması ve bütün ilköğretim okullarında psikolojik danışman görevlendirilmesi kararları yeni alınmış kararlardır (T.C.M.E.B., 17. Milli Eğitim Şurası, 2006). Burada da karşımıza çıkan önemli bir sorun, okulöncesi eğitim kurumlarında ve ilköğretim kurumlarında görev yapacak olan psikolojik danışmanların formasyonunun, Doğan'ın (2001) da belirttiği gibi, daha çok ortaöğretimde çalışabilecek biçimde olmasından kaynaklanmaktadır. Ülkemizde, gelişimsel PDR programı modelinin uygulanamaması nedeni ile araştırma, günümüzde benimsenen bu model üzerinden yapılamamıştır.

PDR hizmetleri modeli okullarımızda daha yaygın olarak uygulanmaya çalışıldığı için araştırma bu model üzerinden yapılmıştır.

Araştırmanın amacı, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin PDR hizmetleri ile ilgili algılarını bazı değişkenlere göre incelemektir. Bu genel amaç çerçevesinde alt amaçlar aşağıda belirtilmiştir:

- İlköğretim öğrencilerinin PDR hizmetlerini değerlendirme puanları ve bu hizmetlerin gerçekleşme yüzdeleri nedir?
- İlköğretim öğrencilerinin, PDR hizmetlerini değerlendirmeleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- İlköğretim öğrencilerinin PDR hizmetlerini değerlendirmeleri akademik başarı düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Okul psikolojik danışmanının okullarda mutlaka bulunması gerektiğini düşünme, okul psikolojik danışmanını tanıma, okul psikolojik danışmanın sorunlarının çözümüne yardımcı olup olamayacağına ilişkin inanç, eğitsel rehberlik yardımını alma, mesleki rehberlik yardımını alma, okul psikolojik danışmanının PDR hizmetlerini tanıtması ve öğretmenlerin PDR hizmetlerini tanıtması değişkenlerinin PDR hizmetlerini yordamadaki katkıları nedir?

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFIICANCE)

PDR hizmetlerinin değerlendirilmesi ile ilgili olarak durum saptaması niteliğinde yurtdışında birçok araştırma (örn; Aluede ve Imonikhe, 2002; Amatea ve Clark, 2005; Ekstrom, Elmore, Schafer, Trotter ve Webster, 2004; Clark ve Amatea, 2004; Kuhn, 2004; Quast, 2003; Stower, 2003) yapıldığı gibi, ülkemizde de birçok araştırma (örn; Duman, 1985; Esmer, 1985; Görkem, 1985; Gültekin, 1984; Güvendi, 1980 ve 2000; Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006; Özçelik, İskender ve Palancı, 2000; Kepçeoğlu, 1978; Kutlu ve Güven, 2001; Korkut-Owen ve Owen, 2008; Kuzgun, 1981; Kutlu, 2002; Nazlı, 2003; Öztoprak, 1991; Pişkin, 1989; Poyraz, 2007; Yüksel-Şahin, 2002, 2008) yapılmıştır. Ülkemizde, ortaöğretim düzeyinde yapılmış olan araştırmalarda, orta dereceli okullardaki öğrencilerin okul psikolojik danışmanının görevi olmayan işleri, görevi olarak gördükleri (Duman, 1985); öğrencilerin okul psikolojik danışmanından gördükleri hizmetleri yetersiz olarak değerlendirdikleri (Esmer, 1985; Görkem, 1985; Güvendi, 1980; Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006; Karagüven, 2001); ve okul psikolojik danışmanlarının kendi görevlerini tanıtmada konusunda yeterli olmadıkları bulunmuştur (Duman, 1985; Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006; Kepçeoğlu, 1978). İlköğretim düzeyinde, Güvendi'nin (2000), Nazlı'nın (2003) ve Hatunoğlu ve Hatunoğlu'nun (2006) yapmış oldukları araştırma sonuçlarında da, verilen PDR hizmetlerinin yetersiz olduğu bulunmuştur. Ülkemizde PDR hizmetlerinin değerlendirilmesine ilişkin olarak yapılmış olan araştırmaların büyük bir çoğunluğu ortaöğretim düzeyinde yapılmıştır. İlköğretim düzeyinde ise, PDR hizmetlerinin değerlendirilmesine ilişkin büyük bir araştırma eksikliği bulunmaktadır. Yapılmış olan araştırma, bu eksikliği bir ölçüde gidermeye çalışmaktadır. Araştırmanın, özellikle ilköğretim düzeyinde yapılmış olması da ayrıca önem taşımaktadır. Çünkü, öğrenciler ilköğretim yıllarında akademik benlik kavramını, karar verme becerilerini, yaşam becerilerini ve iletişim becerilerini geliştirmeye başlarken; aynı zamanda okula, arkadaşlarına, sosyal gruplara ve ailelerine yönelik tutumları da geliştirirler (ASCA, 2007). Temel eğitim yılları çocukta özgüvenin gelişmesi, kendini kabul, içsel denetimin gelişmesi gibi kişilik gelişimi açısından; çocuğun ev ortamından çıkarak ilk kez yeni bir sosyal ortam olarak okul ortamına girmesi ile kendisini "toplumsal bir varlık" olarak kabul etmesi

açısından; eğitsel başarısı için temel çalışma alışkanlıklarını kazanması açısından; ve mesleki gelişim görevlerini başarması ve böylece ileride başarılı bir meslek elemanı olması açısından sağlam bir temel oluşturmada kritik bir öneme sahiptir (Yeşilyaprak, 2001). Kritik bir öneme sahip olan bu yıllarda çocuğa verilecek olan PDR hizmetlerinin çocuğun duygusal, sosyal, eğitsel ve mesleki yönden sağlam temelleri oluşturmaya yardımcı olacağı açıktır. Birçok yazar, ilköğretim düzeyinde PDR hizmetlerinin verilmesinin daha üst öğretim basamaklarında sunulacak olan PDR hizmetlerinin verimliliğini arttıracaklarını belirtmektedir (ASCA, 2007; Drefs, 2003; Erkan, 2000; Ültanır, 2003). California Department of Education (California Eğitim Bölümü) 'ın (2008) psikolojik danışmanın ve öğrenciye destek veren diğer hizmetlerin etkililiği üzerine yapılmış olan çeşitli araştırmaları özetlediği çalışmada, okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin öğrenciler üzerinde olumlu etkileri olduğu; akademik başarıyı ve mesleki gelişimi olumlu etkilediği; disiplin sorunlarını önemli ölçüde önlediği; sosyal becerileri geliştirdiği; öğrencilerin aileleriyle yaşadıkları sorunların çözümüne yardımcı oldukları; şiddetin önlenmesine katkıda bulunduğu; bireysel danışmanın, küçük grup danışmasının, sınıf rehberliğinin ve konsültasyon çalışmasının öğrencilerin başarısı üzerinde etkili olduğu; özetle öğrencilerin kişisel, mesleki ve eğitsel alanlarda başarılarına katkıda bulunduğu belirtilmektedir. Temel eğitim yıllarının önemi ve PDR hizmetlerinin öğrenciler üzerindeki olumlu etkileri düşünüldüğünde, ilköğretim düzeyinde PDR hizmetlerinin verilmesinin ve verilen PDR hizmetlerinin değerlendirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Yapılmış olan bu araştırma, varolan durumun saptanması açısından ve çıkan sonuçlardan yararlanılması açısından önemli olabilir. Bu da, PDR hizmetlerinin gelişimi açısından yarar sağlayabilir. Araştırmanın özellikle kuramsal kısımda açıklanmaya çalışılan, günümüzde benimsenen gelişimsel PDR programları modelinin okullarımızda okulöncesi eğitim ve ilköğretimden itibaren uygulanması gerekliliğini yeniden vurgulaması açısından da yarar sağlayabilir. Yapılmış olan bu çalışmada, PDR modelleri açıklanarak, seçilen "hizmetler modeli" üzerinden PDR hizmetlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmada ayrıca, okul psikolojik danışmanın okullarda mutlaka bulunması gerektiğini düşünme, okul psikolojik danışmanın tanıma, okul psikolojik danışmanın sorunlarının çözümüne yardımcı olup olamayacağına ilişkin inanç, eğitsel rehberlik yardımını alma, mesleki rehberlik yardımını alma, okul psikolojik danışmanın PDR hizmetlerini tanıması ve öğretmenlerin PDR hizmetlerini tanıması değişkenlerinin üzerinde de durulmuştur.

3. ANALİTİK ÇALIŞMA (ANALYTICAL STUDY)

Araştırma, ilköğretim ikinci kademedeki verilen Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerinin bazı değişkenlere göre belirlenmesine yönelik olarak yapılmış olan betimsel bir çalışmadır.

3.1. Araştırma Grubu (Participants)

Araştırma İstanbul ilinde, ilköğretim ikinci kademeye devam eden 208 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılmıştır. İlköğretim öğrencilerinin %54.30'u kız öğrenci, %45.70'i erkek öğrencidir.

3.2. Veri Toplama Araçları (Instruments)

Araştırmada gerekli bilgileri toplamak amacıyla, "Okul Rehberlik Hizmetleri Ölçeği" ve "Öğrenci Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

"Okul Rehberlik Hizmetleri Ölçeği"

Bu ölçek psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin ne ölçüde verildiğini belirlemek amacı ile Poyraz (2007) tarafından geliştirilmiştir. Beşli Likert tipi olan ölçek dokuz alt ölçekten ve 63 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar PDR hizmetlerinin çok iyi düzeyde verildiğini göstermektedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Poyraz tarafından yapılmıştır. Ölçeğin kapsam geçerliği çalışması sonucunda, görüşü alınan en az yüksek lisans veya doktoralı, alanda çalışan ve akademisyen olan otuz uzman ölçeğin tüm maddelerini aynen onaylamışlardır. Ölçeğin güvenilirlik çalışması için Cronbach α katsayısı hesaplanmıştır. 63 maddeden oluşan ölçeğin geneli için Cronbach α değeri .95 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt testleri için hesaplanan Cronbach α değerleri sırasıyla psikolojik danışma hizmeti .89; oryantasyon hizmeti .88; bireyi tanıma hizmeti .87; bilgi toplama ve yayma hizmeti .87; yöneltme ve yerleştirme hizmeti .89; izleme hizmeti .88; çevre veli ilişkiler hizmeti .89; konsültasyon hizmeti .93; araştırma ve değerlendirme hizmeti için .92 dir. Ölçeğin yapı geçerlik çalışması için faktör analizi yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla öncelikle, KMO katsayısı ve Bartlett testi uygulanmıştır. Bu uygulamalar sonucunda her bir alt test için elde edilen bulgular, faktör analizi yapabilmek için örneklem büyüklüğünün yeterli ve verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermiştir. Bu işlemlerden sonra, alt testler ve ölçek toplamı için faktör analizi işlemlerine geçilmiş ve elde edilen bulgular sonucunda, alt testlerin her birinin tek boyutlu yapıda oldukları görülmüştür. Her alt testin açıkladıkları toplam varyanslar ve maddelerin faktör yükleri, ölçeğin 9 alt testten oluşan yapısını doğrular niteliktedir. Ölçeğin her bir alt testi için hesaplanan faktör yükleri değerleri sırasıyla psikolojik danışma hizmeti .77; oryantasyon hizmeti .82; bireyi tanıma hizmeti .87; bilgi toplama ve yayma hizmeti .88; yöneltme ve yerleştirme hizmeti .88; izleme hizmeti .86; çevre veli ilişkiler hizmeti .87; konsültasyon hizmeti .86; araştırma ve değerlendirme hizmeti için .87 dir. Ölçek toplam varyansın 72.86'sını açıklamaktadır.

"Öğrenci Kişisel Bilgi Formu"

Araştırmada gerekli bilgileri toplamak amacı ile kullanılmış olan "Öğrenci Kişisel Bilgi Formu"nda, cinsiyet, akademik başarı düzeyi, okul psikolojik danışmanının okullarda mutlaka bulunması gerektiğini düşünme, okul psikolojik danışmanını tanıma, okul psikolojik danışmanın sorunlarının çözümüne yardımcı olacağına ilişkin inanç, eğitsel rehberlik yardımını alma, mesleki rehberlik yardımını alma, okul psikolojik danışmanının PDR hizmetlerini tanıtması ve öğretmenlerin PDR hizmetlerini tanıtmasına ilişkin sorular bulunmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi (Data Collecting and Analyzing of Data)

Verilerin toplanması amacıyla, ölçekler ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilere uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS Paket Programı'ndan yararlanılmıştır. Yüzdeler hesaplamaları, çok değişkenli ANOVA, yani MANOVA (Multivariate ANOVA), bağımsız gruplarda t testi, Tukey testi ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin PDR hizmetlerini değerlendirmeleri, alt ölçekler puan ortalamaları ile toplam puan ortalaması üzerinden yüzde olarak hesaplanmıştır. İlköğretim öğrencilerinin PDR hizmetlerini değerlendirme düzeylerinin cinsiyete ve akademik başarıya göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini

belirleyebilmek için MANOVA testi yapılmıştır. Anlamlı farklılığın çıktığı durumlarda bağımsız gruplarda t testi ve Tukey testi yapılmıştır. Okul psikolojik danışmanının okullarda mutlaka bulunması gerektiğini düşünme, okul psikolojik danışmanını tanıma, okul psikolojik danışmanın sorunlarının çözümüne yardımcı olup olamayacağına ilişkin inanç, eğitsel rehberlik yardımını alma, mesleki rehberlik yardımını alma, okul psikolojik danışmanının PDR hizmetlerini tanıtmaları ve öğretmenlerin PDR hizmetlerini tanıtmaları değişkenlerine göre PDR hizmetlerinin yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Çoklu regresyon analizinde, standart (direkt) yöntem kullanılmıştır. Standart yaklaşımda eşitliğe, bağımlı değişkendirdeki açıklanan varyansa anlamlı bir katkısı olup olmamasına bakmaksızın tüm değişkenler alınır. Burada tüm yordayıcı değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki ortak etkilerinin incelenmesi temeldir (Büyüköztürk, 2002; Ergün, 1995). Analizde, PDR hizmetleri bağımlı değişken olarak, okul psikolojik danışmanının okullarda mutlaka bulunması gerektiğini düşünme, okul psikolojik danışmanını tanıma, okul psikolojik danışmanın sorunlarının çözümüne yardımcı olup olamayacağına ilişkin inanç, eğitsel rehberlik yardımını alma, mesleki rehberlik yardımını alma, okul psikolojik danışmanının PDR hizmetlerini tanıtmaları ve öğretmenlerin PDR hizmetlerini tanıtmaları değişkenleri ise bağımsız değişkenler olarak alınmıştır. Kategorik olan bu bağımsız değişkenlerin regresyon analizinde kullanılabilmesi için "dummy (kukla)" değişkenler oluşturulmuş (Büyüköztürk, 2002) ve analize dahil edilmiştir. Tüm yordayıcı değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki ortak etkileri incelenmiştir. Araştırmada, anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

4. BULGULAR (FINDINGS)

Bu bölümde, araştırmada ele alınan problemin çözümü için toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 1'de ilköğretim öğrencilerinin PDR hizmetlerini değerlendirme puan ortalamaları ve yüzdeler değeri verilmiştir.

Tablo 1. İlköğretim öğrencilerinin PDR hizmetlerini değerlendirme puan ortalamaları ve yüzdeler değeri

(Table 1. The average and percentage values of evaluation points of the students of counseling and guidance services)

PDR Hizmetleri (n=208)	Düşük Puan	Yüksek Puan	\bar{X}	SS	%
Psikolojik Danışma	7	33	14.99	6.05	42.83
Oryantasyon H.	8	34	16.41	6.04	46.89
Bireyi Tanıma H.	7	34	16.61	6.42	47.46
Bilgi Top. ve Yayma	7	34	15.99	6.09	45.69
YöneltilmeYerleştirme	7	34	14.03	5.83	40.09
İzleme H.	7	35	14.49	6.20	41.4
Çevre ve Veli İliş.	7	35	14.18	5.45	40.51
Konsültasyon	7	33	14.64	6.13	41.83
Araştırma ve Değ.	7	35	14.34	5.99	40.89
PDR Hiz.	66	287	135.78	45.33	42.83

Tablo 1'de görüldüğü gibi, öğrenciler PDR hizmetlerini en çok verilen hizmetten en az verilen hizmete doğru sırasıyla bireyi tanıma (%47.46), oryantasyon (%46.89), bilgi toplama ve yayma (%45.69), psikolojik danışma (%42.83), konsültasyon (%41.83), izleme (%41.4), araştırma ve değerlendirme (%40.89), çevre ve veli ile ilişkiler (%40.51) ve yöneltilme-yerleştirme hizmeti (%40.09) olarak

belirtmişlerdir. PDR hizmetleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bu hizmetlerin %42.83 düzeyinde verildiği görülmüştür.

İlköğretim öğrencilerinin PDR hizmetlerini değerlendirme düzeylerinin cinsiyete ve akademik başarıya göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için MANOVA analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. İlköğretim öğrencilerinin PDR hizmetlerini değerlendirme düzeylerinin cinsiyete ve akademik başarıya göre farklılığına ilişkin MANOVA analiz sonuçları
(Table 2. MANOVA Analysis Test of Results; counseling and guidance services according to gender and academic achievement)

Kaynak	Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Cinsiyet	Toplam	2188.711	1	2188.711	1.07	.30
	Psikolojik Dan.	36.591	1	36.591	.99	.32
	Oryantasyon	29.740	1	29.740	.82	.37
	Bireyi Tanıma	49.319	1	49.319	1.20	.28
	Bilgi Top.Ve Yay.	2.287	1	2.287	.00	.98
	Yöneltilme-Yerleş.	338.935	1	338.935	10.41*	.00
	İzleme	111.533	1	111.533	2.93	.09
	Çevre ve Veli İl.	.135	1	.135	.01	.95
	Konsültasyon	15.411	1	15.411	.41	.52
	Araş. ve Değer.	1.775	1	1.775	.04	.82

Wilks' Lambda (Λ) = .83, F hesaplanan (10, 197) = 4.03, $p < .05$

Kaynak	Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Akademik Başarı	Toplam	22090.052	3	7363.351	3.73*	.01
	Psikolojik Dan.	235.546	3	78.515	2.18	.09
	Oryantasyon	244.573	3	81.524	2.28	.08
	Bireyi Tanıma	275.257	3	91.752	2.27	.08
	BilgiTop.veYay.	510.323	3	170.108	4.84*	.00
	Yöneltilme-Yerleş	301.894	3	100.631	3.05*	.03
	İzleme	285.490	3	95.163	2.53	.06
	Çevre-Veli İliş	361.999	3	120.666	4.3*	.01
	Konsültasyon	472.031	3	157.344	4.34*	.01
	Araş. ve Değer.	313.458	3	104.486	3.00*	.03

Wilks' Lambda (Λ) = .72, F hesaplanan (30, 573) = 2.22, $p < .05$

Tablo 2’de görülen MANOVA sonuçları, cinsiyete göre ($\Lambda=.83$, F hesaplanan (10, 197) =4.03, $p<.05$) ve akademik başarıya göre ($\Lambda=.72$, F hesaplanan (30, 573)=2.22, $p<.05$) PDR hizmetlerini değerlendirme puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Cinsiyete göre MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında, bu anlamlı farklılığın yöneltilme-yerleştirme hizmetinde $p<.05$ düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Yöneltilme-yerleştirme hizmetinin değerlendirilmesinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiğine ilişkin olarak bağımsız gruplarda t testi yapılmış ve sonucu Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Cinsiyete göre yöneltilme- yerleştirme hizmetinin değerlendirilmesine ilişkin bağımsız gruplarda t testi sonuçları
(Table 3. Independent Samples t-Test Results; follow-up service according to gender)

Değişkenler	n	\bar{X}	Ss	t	P
Cinsiyet					
Kız	113	12.86	5.26	3.23*	.00
Erkek	95	15.42	6.19		

Tablo 3'de görüldüğü gibi, erkeklerin yöneltme-yerleştirme hizmetlerini değerlendirme puan ortalaması ($\bar{X}=15.42$, $Ss=6.19$) kızların yöneltme-yerleştirme hizmetlerini değerlendirme puan ortalamasından ($\bar{X}=12.86$, $Ss=5.26$) anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır.

Akademik başarıya göre MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında, bu anlamlı farklılığın bilgi toplama ve yayma, yerleştirme, çevre ve veli ile ilişkiler, konsültasyon ve araştırma ve değerlendirme hizmetlerinde, $p<.05$ düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir.

Bilgi toplama ve yayma, yöneltme-yerleştirme, çevre ve veli ile ilişkiler, konsültasyon ve araştırma ve değerlendirme hizmetlerinin değerlendirilmesinin akademik başarıya göre anlamlı bir farklılık gösterdiğine ilişkin olarak Tukey testi yapılmış ve sonucu Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. Akademik başarıya göre PDR hizmetlerinin değerlendirilmesine ilişkin Tukey testi sonuçları

(Table 4. Tukey Test of Results; counseling and guidance services according to academic achievement)

PDR Hizmetleri		Akademik Başarı		
\bar{X}	(0)	(1)	(2)	(3)
Bilgi Toplama Yayma				
Akademik Başarı				
(0) Çok İyi (19.48)	-	3.75*	4.55*	1.02
(1) İyi (15.73)		-	.81	4.76
(2) Orta (14.93)			-	5.57
(3) Düşük (20.50)				-
Yöneltme-Yerleştirme				
Akademik Başarı				
(0) Çok İyi (15.41)	-	1.85	1.65	6.09
(1) İyi (13.55)		-	.21	7.95*
(2) Orta (13.76)			-	7.74*
(3) Düşük (21.50)				-
Çevre ve Veli İle İlişkiler				
Akademik Başarı				
(0) Çok İyi (15.85)	-	1.88	2.35	6.15
(1) İyi (13.97)		-	.46	8.03*
(2) Orta (13.51)			-	8.49*
(3) Düşük (22.00)				-
Konsültasyon Hiz.				
Akademik Başarı				
(0) Çok İyi (15.48)	-	1.27	1.12	9.52*
(1) İyi (14.21)		-	.15	10.79*
(2) Orta (14.36)			-	10.64*
(3) Düşük (25.00)				-
Araştırma ve Değer.				
Akademik Başarı				
(0) Çok İyi (15.29)	-	1.41	1.14	7.20
(1) İyi (13.88)		-	.27	8.62*
(2) Orta (14.16)			-	8.34*
(3) Düşük (22.50)				-

Tablo 4'de görüldüğü gibi akademik başarısı çok iyi olan öğrencilerin bilgi toplama ve yayma hizmetini değerlendirme puan

ortalaması ($\bar{X}=19.48$) akademik başarısı iyi ($\bar{X}=15.73$) ve orta ($\bar{X}=14.93$) olan öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Akademik başarısı iyi olan öğrencilerin yöneltme-yerleştirme hizmetini değerlendirme puan ortalaması ($\bar{X}=13.55$) akademik başarısı düşük ($\bar{X}=21.50$) olan öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde düşük çıkmış; akademik başarısı orta olan öğrencilerin yöneltme-yerleştirme hizmetini değerlendirme puan ortalaması ($\bar{X}=13.76$) akademik başarısı düşük ($\bar{X}=21.50$) olan öğrencilerinkinden de anlamlı düzeyde düşük çıkmıştır. Akademik başarısı iyi olan öğrencilerin çevre ve veli ile ilişkiler hizmetini değerlendirme puan ortalaması ($\bar{X}=13.97$) akademik başarısı düşük ($\bar{X}=22.00$) olan öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde düşük çıkmıştır. Akademik başarısı orta olan öğrencilerin çevre ve veli ile ilişkiler hizmetini değerlendirme puan ortalaması ($\bar{X}=13.51$) akademik başarısı düşük ($\bar{X}=22.00$) olan öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde düşük çıkmıştır. Akademik başarısı çok iyi olan öğrencilerin ($\bar{X}=15.48$), iyi olan öğrencilerin ($\bar{X}=14.21$) ve orta olan öğrencilerin ($\bar{X}=14.36$) konsültasyon hizmetini değerlendirme puan ortalamaları akademik başarısı düşük ($\bar{X}=25.00$) olan öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde düşük çıkmıştır. Akademik başarısı iyi olan öğrencilerin ($\bar{X}=13.88$) ve orta olan öğrencilerin ($\bar{X}=14.16$) araştırma ve değerlendirme hizmetini değerlendirme puan ortalamaları akademik başarısı düşük ($\bar{X}=22.50$) olan öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde düşük çıkmıştır. Özetle, akademik başarısı düşük olan öğrenciler yöneltme-yerleştirme, çevre ve veli ile ilişkiler, konsültasyon ve araştırma ve değerlendirme hizmetlerinin daha iyi verildiğini belirtmişlerdir.

Okul psikolojik danışmanının okullarda mutlaka bulunması gerektiğini ya da gerekmediğini düşünme, okul psikolojik danışmanını tanıyıp tanımama, okul psikolojik danışmanın sorunlarının çözümüne yardımcı olup olamayacağına ilişkin inanç, eğitsel rehberlik yardımını alıp almama, mesleki rehberlik yardımını alıp almama, okul psikolojik danışmanının PDR hizmetlerini tanıyıp tanıtmaması ve öğretmenlerin PDR hizmetlerini tanıyıp tanıtmaması değişkenlerine göre PDR hizmetlerinin yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi yapılmış ve sonucu Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5. Çeşitli değişkenlere göre PDR hizmetlerinin yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları
(Table 5. The results of the multiple regression analysis on the prediction of counseling and guidance services based on some variables)

Yordayıcı Değişkenler	B	Standart B	t	P	F	P	R	R ²
Sabit	158.964		16.95*	.00	11.71*	.00	.54	.30
Psiko. Dan. Bulunmalı	19.54	.12	1.81	.07				
Psiko. Dan. Tanımak	14.13	.13	2.18*	.03				
Sorun.Yard. Ol.İnanç	37.71	.38	5.51*	.00				
Eğitsel Reh. Almak	23.04	.18	2.90*	.00				
Mesleki Reh. Almak	27.32	.23	3.54*	.00				
D.PDR Tanıtması	10.15	.11	1.78	.08				
Ç.PDR Tanıtması	14.71	.16	2.57*	.01				

Tablo 5'e bakıldığında, incelenen yedi bağımsız değişkenden iki değişken (okul psikolojik danışmanının okullarda mutlaka bulunması

gerektiğini düşünme ve okul psikolojik danışmanının PDR hizmetlerini tanıtması) t testine göre istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. İncelenen beş değişken (okul psikolojik danışmanını tanıma, okul psikolojik danışmanın sorunlarının çözümüne yardımcı olacağına ilişkin inanç, eğitsel rehberlik yardımını alma, mesleki rehberlik yardımını alma ve öğretmenlerin PDR hizmetlerini tanıtması) ise t testine göre istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. F testine göre, ise regresyon analizi tümüyle anlamlı çıkmıştır.

Tablo 5'e bakıldığında okul psikolojik danışmanının okullarda mutlaka bulunması gerektiğini düşünme, okul psikolojik danışmanını tanıma, okul psikolojik danışmanın sorunlarının çözümüne yardımcı olacağına ilişkin inanç, eğitsel rehberlik yardımını alma, mesleki rehberlik yardımını alma, okul psikolojik danışmanının psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini tanıtması ve öğretmenlerin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini tanıtması değişkenleri birlikte PDR hizmetlerini değerlendirme puanları ile orta düzeyde bir ilişki vermektedir ($R = .54$, $R^2 = .30$, $p < .05$). Adı geçen bu yedi değişken birlikte PDR hizmetlerinin değerlendirilmesindeki toplam varyansın yaklaşık %30'unu açıklamaktadır.

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin PDR hizmetlerinin değerlendirilmesi üzerindeki görece önem sırası; okul psikolojik danışmanın sorunlarının çözümüne yardımcı olacağına ilişkin inanç ($\beta = .38$), mesleki rehberlik yardımını alma ($\beta = .23$), eğitsel rehberlik yardımını alma ($\beta = .18$), öğretmenlerin PDR hizmetlerini tanıtması ($\beta = .16$), okul psikolojik danışmanını tanıma ($\beta = .13$), okul psikolojik danışmanının okullarda mutlaka bulunması gerektiğini düşünme ($\beta = .12$) ve okul psikolojik danışmanının PDR hizmetlerini tanıtmasıdır ($\beta = .11$). Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise okul psikolojik danışmanın sorunlarının çözümüne yardımcı olacağına ilişkin inancın ($t = 5.51$, $p < .00$), mesleki rehberlik yardımını almanın ($t = 3.54$, $p < .00$), eğitsel rehberlik yardımını almanın ($t = 2.90$, $p < .00$), öğretmenin PDR hizmetlerini tanıtmasının ($t = 2.57$, $p < .01$), okul psikolojik danışmanını tanımanın ($t = 2.18$, $p < .03$) PDR hizmetlerinin değerlendirilmesi üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Ancak, okullarda mutlaka psikolojik danışman bulunmalı düşüncesi ($t = 1.81$, $p > .05$) ve psikolojik danışmanın PDR hizmetlerini tanıtması ($t = 1.78$, $p > .05$) değişkenleri anlamlı bir etkiye sahip değildir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ (DISCUSSION AND CONCLUSION)

Araştırmada, ilköğretim ikinci kademedeki öğrenci görüşlerine göre PDR hizmetlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. PDR hizmetleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bu hizmetlerin yaklaşık olarak %43 düzeyinde verildiği görülmüştür. Bu bulgu, ilköğretimde verilen PDR hizmetlerinin yeterli düzeyde verilmediğini göstermektedir. Özçelik, İskender ve Palancı (2000), yapmış oldukları araştırma sonucunda, ilköğretim öğrencilerinin PDR hizmetlerinden yararlanma düzeylerini %36 olarak bulmuşlardır. Güvendi (2000) yapmış olduğu araştırma sonucunda, ilköğretim ikinci kademe verilen PDR hizmetlerinin şekil düzeyinde kaldığı ve yeterli düzeyde verilmediği, öğrencilere ulaşılamadığı, öğrencilerin beklentileri ile yürütülen etkinlikler arasında uyum olmadığını bulmuştur. Hatunoğlu ve Hatunoğlu (2006) da yapmış oldukları araştırma sonucunda, ilköğretim öğrencilerinin okul psikolojik danışmanından gördükleri hizmetleri yetersiz olarak değerlendirdiklerini bulmuşlardır. Nazlı'nın (2003) yapmış olduğu, öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması için gittikleri ilköğretim okullarının PDR uygulamalarını değerlendirdikleri araştırmanın sonucunda, öğretmen adaylarının genel olarak PDR uygulamalarını yetersiz olarak değerlendirdiklerini

bulmuştur. Benzer biçimde, orta öğretim düzeyindeki öğrenciler üzerinde yapılmış olan araştırmalarda da (Esmer, 1985; Görkem, 1985; Güvendi, 1980; Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006; Karagüven, 2001; Yüksel-Şahin, 2008) öğrencilerin okul psikolojik danışmanından gördükleri hizmetleri yetersiz olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Bütün bu araştırma sonuçları, araştırma bulgularını desteklemektedir. Öte yandan, Quast'ın (2003) ortaöğretimde okuyan öğrencilerin anne-babalarının okul psikolojik danışmanının görevlerine ilişkin algılarını incelediği araştırma sonucunda, anne-babaların %70'den fazlası okul içinde uygun hizmetlerin verildiğini belirtmiştir. Kuhn'un (2004) öğrencilerin okul psikolojik danışmanının görevlerine ilişkin algılarını incelediği araştırma sonucunda, danışmanlık ve önderlik/liderlik rollerinin çok önemli, destekleyici rolünün ise en az önemli olduğunu bulmuştur. Stower'ın (2003) öğrencilerin okul psikolojik danışmanının görevlerine ilişkin algılarını incelediği araştırma sonucunda, öğrencilerin eğitsel ve mesleki alanları daha önemli gördükleri; bu açıdan 1970'li ve 1980'li yıllarda yapılmış olan araştırmalara katılan öğrencilerin algıları ile benzerlik gösterdiğini bulmuştur. Aynı şekilde, ülkemizde yapılmış olan araştırmadan elde edilen sonuçlar ile geçmiş yıllarda ortaöğretim düzeyinde (örneğin; Esmer, 1985; Görkem, 1985; Güvendi, 1980; Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006; Karagüven, 2001) ve ilköğretim düzeyinde (örneğin; Güvendi, 2000; Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006; Nazlı, 2003; Özçelik, İskender ve Palancı, 2000) yapılmış olan araştırma sonuçları arasındaki benzerlik, geçmişten günümüze sunulan PDR hizmetlerinin yeterli düzeye ulaşmadığını göstermektedir. Bunun olası nedenleri, PDR lisans eğitimini almamış olan kişilerin psikolojik danışman olarak atanması (Yüksel-Şahin, 2008); okullarda görev yapan okul psikolojik danışman sayısının yetersiz olması (Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006; Yüksel-Şahin, 2002); psikolojik danışmanın zamanı etkili bir şekilde kullanamaması (Güven, 2003; Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006; Korkut-Owen ve Owen, 2008; Rayle, 2006); psikolojik danışmanların yönetici ve öğretmenlerin desteğini alamamaları (Hamamcı, Murat ve Çoban, 2004; Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006; Kepçeoğlu, 1978); ve psikolojik danışmanların iş stresini ve mesleki tükenmişliği yüksek düzeyde yaşamaları ile mesleki doyumlarının az olmasından kaynaklanabilir (Aysan ve Bozkurt, 2004; Cemaloğlu ve Erdemoğlu-Şahin, 2007; Çapri, 2006; Demir, 2003; Morrisette, 2000; Özdemir, Özdemir, Coşkun ve Çınar, 1999; Rayle, 2006; Yıldız-Kırılmaz, Çelen ve Sarp, 2003). Bütün bu nedenlere ek olarak, ilköğretim düzeyinde esas sorun, tüm ilköğretim okullarında psikolojik danışman görevlendirilmesi kararının yeni alınmış olması (T.C.M.E.B., 17. Milli Eğitim Şurası, 2006); ve ilköğretim okullarında görev yapacak olan psikolojik danışmanların formasyonunun daha çok ortaöğretimde çalışabilecek biçimde olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırma sonucunda, öğrenciler PDR hizmetlerini en çok verilen hizmetten en az verilen hizmete doğru sırasıyla bireyi tanıma hizmeti, oryantasyon hizmeti, bilgi toplama ve yayma hizmeti, psikolojik danışma hizmeti, konsültasyon hizmeti, izleme hizmeti, araştırma ve değerlendirme hizmeti, çevre ve veli ile ilişkiler hizmeti ve yöneltme-yerleştirme hizmeti olarak belirtmişlerdir. Özçelik, İskender ve Palancı'nın (2000) yapmış oldukları araştırma sonucunda, ilköğretim öğrencileri PDR hizmetleri içinde en çok, psikolojik danışma hizmetinin verildiğini belirtmişlerdir. Güvendi'nin (2000) yapmış olduğu araştırma sonucunda, öğrencilerin ancak %22'si üst öğrenim kurumları hakkında kendilerine bilgilendirme yapıldığını; ve yönlendirme çalışmasının da yeterli düzeyde yapılmadığını belirtmişlerdir. Poyraz'ın (2007) ortaöğretim düzeyinde yapmış olduğu araştırma sonucunda ise, öğrenciler PDR hizmetlerini en çok verilen hizmetten en az verilen hizmete doğru sırasıyla konsültasyon hizmeti,

yöneltilme-yerleştirme hizmeti, bilgi toplama yayma hizmeti, psikolojik danışma hizmeti, araştırma ve değerlendirme hizmeti, izleme hizmeti, oryantasyon hizmeti ve çevre-veli ilişkiler hizmeti olarak belirtmişlerdir. Yine, Yüksel-Şahin'in (2008) ortaöğretim düzeyinde yapmış olduğu araştırma sonucunda ise, öğrenciler PDR hizmetlerini en çok verilen hizmetten en az verilen hizmete doğru sırasıyla konsültasyon hizmeti, yöneltilme-yerleştirme hizmeti, izleme hizmeti, çevre ve veli ile ilişkiler hizmeti, oryantasyon hizmeti, araştırma ve değerlendirme hizmeti, bilgi toplama ve yayma hizmeti, bireyi tanıma hizmeti ve psikolojik danışma hizmeti olarak belirtmişlerdir. Poyraz'ın ve Yüksel-Şahin'in yapmış olduğu araştırma sonucunda PDR hizmetlerinin sıralanmasındaki fark olması, okul psikolojik danışmanının farklı kişiler olmasından dolayı ortaya çıkan uygulama farklılıklarından kaynaklanabilir. Araştırma sonucunda, bireyi tanıma, uyum, bilgi toplama ve yayma, psikolojik danışma, konsültasyon, izleme, araştırma ve değerlendirme, çevre ve veli ile ilişkiler ve yöneltilme-yerleştirme hizmetlerinin verilme yüzdesi, yaklaşık %40 ile %48 arasında, toplamda ise %43 düzeyinde bulunmuş olması bulguları, PDR hizmetlerinin yeterli düzeyde verilmediğini göstermektedir. Aluede ve Imonikhe (2002) yapmış oldukları araştırma sonucunda, öğrencilerin okul psikolojik danışmanının eğitsel problemlerinin çözümüne yardımcı olması, etkili çalışma becerilerini geliştirmeleri ilgi ve yeteneklerini tanıtmaları, yeni gelen öğrencilere oriyantasyon yapmaları, öğrenciye açık olan olanaklarla ilgili bilgi toplamaları, okul PDR programını geliştirmeleri, gerektiğinde öğrencileri uygun yerlere yönlendirebilmeleri ve anne-babalara çocukları ile ilgili olarak yardımcı olmaları gerektiğine inandıklarını; öte yandan, kişisel ve sosyal sorunların çözümüne yardımcı olunmadığına inandıklarını bulmuşlardır. Özetle, öğrencilerin algıları okul psikolojik danışmanının eğitsel ve mesleki sorunların çözümüne yardımcı olunduğu ancak, kişisel ve sosyal sorunların çözümüne yardımcı olunmadığı biçiminde çıkmıştır. Bu araştırma sonuçlarının, yapılmış olan araştırma sonuçları ile benzerliği, daha çok bireyi tanıma, oriyantasyon ve bilgi toplama ve yayma hizmetlerinde birleşmektedir.

Araştırma sonuçları, cinsiyete göre PDR hizmetlerini değerlendirme puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koyarken, bu anlamlı farklılığın erkeklerin lehine ve yöneltilme-yerleştirme hizmetinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Bu sonuç, erkek öğrencilerin yöneltilme-yerleştirme hizmetinden daha çok yararlandığını göstermektedir. İlköğretim düzeyinde Güvendi'nin (2000) yapmış olduğu araştırma sonucunda ise PDR hizmetlerinden beklentilerde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ortaöğretim düzeyinde, Poyraz'ın (2007) ve Yüksel-Şahin'in (2008) yapmış oldukları araştırma sonucunda da, cinsiyete göre öğrencilerin PDR hizmetlerini değerlendirme puanları anlamlı olarak farklılık göstermemiştir. Bu araştırma sonuçları, araştırma bulgularından farklılık göstermektedir. Görkem'in (1985) yapmış olduğu araştırma sonucunda, kız öğrencilerin bireyi tanıma hizmeti ile psikolojik danışma hizmetinden beklentilerinin daha yüksek olduğu; görülen hizmetler açısından ise, erkek öğrencilerin bireyi tanıma hizmetinin ve bilgi toplama ve yayma hizmetinin daha iyi verildiğini belirtmişlerdir. Duman'ın (1985) yapmış olduğu araştırma sonucunda, kız öğrencilerin psikolojik danışmandan PDR'ye ilişkin görev beklentilerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Akademik başarıya göre, akademik başarısı çok iyi olan öğrenciler bilgi toplama ve yayma hizmetinin daha iyi verildiğini; yöneltilme ve yerleştirme hizmetinin, çevre ve veli ile ilişkiler hizmetinin, konsültasyon hizmetinin ve araştırma ve değerlendirme

hizmetinin yeterli düzeyde verilmediğini belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda öğrencilerin bilgi toplama ve yayma hizmetinin yeterli düzeyde verilip çevre ve veli ile ilişkiler hizmetinin yeterli düzeyde verilmediğini belirtmeleri, araştırmanın yapıldığı okulda görev yapan psikolojik danışmanın yalnızca okul içindeki olanaklarla ilgili bilgiler verdiğini göstermektedir. Oysa, öğrencilerin yalnızca okul içi değil, aynı zamanda okul dışındaki olanaklardan yararlanmaları da sağlanmalı, aile ile olan ilişkiler güçlendirilmeli, PDR hizmetlerinin tanıtımı yapılmalıdır. Bireyi çevresi hakkında bilgilendirirken, kendisi hakkında da bilgilendirerek kendi özelliklerine uygun olan alanlarda kararları alıp seçimleri yapmasına yardımcı olmak gerekir. İşte; bu süreç içerisinde öğrenciye yöneltme ve yerleştirme hizmeti de verilmelidir. Ancak, bu hizmetin de araştırmanın yapıldığı okulda yeterli düzeyde verilmediği görülmüştür. Yöneltme ve yerleştirme hizmetinin yeterli düzeyde verilmediği görüşünü akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin yanı sıra katılımcı öğrencilerin büyük bir çoğunluğu ortaya koymuştur. Nitekim PDR hizmetlerinin değerlendirilmesinde çevre ve veli ile ilişkiler hizmeti ile yöneltme ve yerleştirme hizmetinin en az düzeyde verildiği görülmüştür. Ayrıca, öğrencilerin öğretmenlerin, yöneticilerin ve velilerin özellikleri, ihtiyaçları, beklentileri ve sorunları konusunda araştırmaların yapılması ve bu sonuçların değerlendirilmesine ilişkin araştırma ve değerlendirme hizmetinin de yeterli düzeyde verilmediği görüşünü akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin yanısıra katılımcı öğrencilerin büyük bir çoğunluğu ortaya koymuştur.

Araştırma sonucunda konsültasyon hizmetinin yeterli düzeyde verilmediğini hem akademik başarısı yüksek olan öğrenciler hem de diğer katılımcı öğrenciler ortaya koymuştur. Aslında, çevre ve veli ile ilişkiler hizmeti, araştırma ve değerlendirme hizmeti ile konsültasyon hizmeti doğrudan öğrenciye dönük olmayan ancak dolaylı olarak öğrenciyi etkileyen hizmetlerdir. Bu hizmetlerin doğrudan öğrenciye dönük olarak yapılmamasından dolayı da öğrenciler bu hizmetlerin az düzeyde verildiğini belirtmiş olabilirler.

Akademik başarısı düşük olan öğrenciler ise yöneltme ve yerleştirme hizmetinin, çevre ve veli ile ilişkiler hizmetinin, konsültasyon hizmetinin ve araştırma ve değerlendirme hizmetinin yeterli düzeyde verildiğini belirtmişlerdir. Akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin ailelerinde genellikle denge ve uyum hakimken, akademik başarısı düşük olan öğrencilerin ailelerinde uyumsuzluk ve ruhsal sorunların daha fazla olduğu görülmektedir (Çelenk, 2003; Akt: Sezer, 2007). Dolayısıyla, uyumsuzluk ve sorunların fazla olduğu bir ortamda bulunan ve başarı düzeyi düşük olan bir öğrencinin PDR hizmetlerine daha çok ihtiyaç duyacağı ve yardım alacağı açıktır. Araştırmanın yapıldığı okuldaki akademik başarısı düşük olan öğrenciler yöneltme ve yerleştirme hizmetinden yararlandıkları için yeterli düzeyde verildiğini belirtmiş olabilirler. Çevre ve veli ile ilişkiler hizmeti açısından bakıldığında özellikle ailelerle kurulacak yakın ilişkiler PDR hizmetlerinin etkililiğini artırır. Bu nedenle okulda yürütülen PDR hizmetleri, öğrencilerin ilgi, yetenek ve başarı durumları ile ilgili olarak ailelere bilgi vermek gerekir (Kepçeoğlu, 1994). Ayrıca, ailelerin de çocuklarıyla kurduğu iletişimin niteliği ve okuldaki öğretmenlerle (Aslanargun, 2007) ve okul psikolojik danışmanı ile gerçekleştirecekleri işbirliği ile çocuklarının eğitsel, mesleki, duygusal ve sosyal bir bütün olarak gelişimlerine önemli katkı sağlar. Araştırmanın yapıldığı okuldaki akademik başarısı düşük olan öğrencilerin velileri okuldaki öğretmen ve okul psikolojik danışmanı ile daha sık görüşmelerinden dolayı öğrenciler çevre ve veli ile ilişkiler hizmetinin yeterli düzeyde verildiğini düşünüyor olabilirler. Öte yandan akademik başarısı düşük olan öğrenciler

ailelerinin öğretmenleri ve okul psikolojik danışmanı ile görüşmesini yaşadıkları kaygı ve endişeden dolayı abartılı olarak fazla görüyor; belki de aileler yeterince görüşme yapmıyor olabilirler. Ayrıca, akademik başarısı düşük olan öğrenciler PDR servisinden yardım aldıkları ve kendilerine verilen testler ile test dışı tekniklerden yararlandıkları için araştırma ve değerlendirme hizmetinin yeterli düzeyde verildiğini düşünüyor olabilirler. Ancak, araştırma ve değerlendirme hizmeti ile konsültasyon hizmeti doğrudan öğrenciye dönük olmayan ancak dolaylı olarak öğrenciyi etkileyen hizmetlerdir. Bu hizmetlerin doğrudan öğrenciye dönük olarak yapılmamasından dolayı da akademik başarısı düşük olan öğrenciler bu hizmetlerin yeterli düzeyde verildiğini de belirtmiş olabilirler.

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanın sorunlarının çözümüne yardımcı olacağına ilişkin inancın, mesleki rehberlik yardımını almanın, eğitsel rehberlik yardımını almanın, öğretmenin PDR hizmetlerini tanıtmasının, okul psikolojik danışmanını tanımanın PDR hizmetlerinin değerlendirilmesi üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Ancak, okullarda mutlaka psikolojik danışman bulunmalı düşüncesinin ve psikolojik danışmanın PDR hizmetlerini tanıtmasının PDR hizmetlerinin değerlendirilmesi üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı da görülmüştür. Okul psikolojik danışmanı ve öğretmenler öğrencilerine PDR hizmetleri konusunda sağlıklı ve doğru bilgiyi verirlerse öğrenciler eğitsel, mesleki, kişisel ve sosyal yardımı almaya hazır hale gelirler. Ayrıca, sorun yaşadıklarında psikolojik danışmanın sorunlarının çözümüne yardımcı olacağına ilişkin inanç geliştirip, bu yardımı almaya da hazır hale gelirler. Nitekim bu inanca sahip olan öğrencilerin mesleki rehberlik ve eğitsel rehberlik yardımını daha fazla aldıkları görülmüştür. Ancak, psikolojik danışmanın PDR hizmetlerini tanımasının anlamlı bir yordayıcı olması beklenirken sonuç anlamlı çıkmamıştır. Bunun nedeni araştırmanın yapıldığı okulda psikolojik danışmanın öğrencilere vermesi gereken PDR yardımı konusunda yeterli düzeyde bilgilendirme yapmamış olmasından kaynaklanabilir. Geçmiş yıllarda yapılmış olan araştırma sonuçlarında da okul psikolojik danışmanının kendi görevlerini tanıtmada konusunda yeterli olmadığı bulunmuştur (Duman, 1985; Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006; Kepçeoğlu, 1978). Bu araştırma sonuçları, araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Ayrıca, araştırmanın sonucunda, okuldaki öğretmenlerin PDR hizmetlerini tanıtmalarının PDR hizmetlerinin değerlendirilmesi üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülürken, okul psikolojik danışmanın PDR hizmetlerini tanıtmalarının anlamlı bir etkiye sahip olmaması bulgusu, öğretmenlerin PDR hizmetlerini tanıttığı; ancak, okul psikolojik danışmanının PDR hizmetlerini yeterince tanıtmadığını göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında, psikolojik danışmanın öğretmenlerin desteğini almadığını söylemek mümkün görünmemektedir. Akbaş ve Çam'ın (2003) yapmış oldukları araştırma sonucunda, ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki PDR hizmetlerinin yürütülmesinde psikolojik danışman, sınıf rehber öğretmeni ve yönetici arasındaki işbirliğinin yüksek olduğu okullarda geliştirici iletişimin, olumlu PDR anlayışının, psikolojik danışmanın çaba ve motivasyonunun, eğitim ve gelişime önem veren bir anlayışın, önleyici PDR anlayışının, öğrenci ihtiyaçlarına duyarlılığın, sorumlulukların yerine getirilmesinin, danışmanın rolünün benimsenmesinin, öğrenci sayısının azlığının ve veli katılımının yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Sonuç olarak, PDR uygulamalarına "hizmetler modeli" açısından baktığımızda, okul psikolojik danışmanı eğitsel, mesleki, kişisel ve sosyal alanlarda doğrudan bireyi etkileyen bireyi tanıma, psikolojik danışma, bilgi toplama ve yayma, yöneltme ve yerleştirme, izleme, oryantasyon hizmetleri ile dolaylı yoldan etkileyen konsültasyon,

araştırma ve değerlendirme ve çevre ve veli ile ilişkiler hizmetlerini yeterli düzeyde vermelidir. Ancak, araştırma sonuçlarına bir bütün olarak bakıldığında, PDR hizmetlerin yeterli düzeyde verilmediği görülmektedir. PDR hizmetlerinin yeterli düzeyde verilmesi için akademisyenlerin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın, Yüksek Öğretim Kurumu'nun ve PDR alanında eğitim görmüş olan mezunların önemli görevleri vardır. Özellikle, psikolojik danışmanların olumlu bir kişilik özelliğine sahip olmaları, nitelikli bir lisans eğitimini almış olmaları, PDR yardımını vermeye hazır ve istekli olmaları, PDR hizmetlerinin sağlıklı bir biçimde yürütülmesinde çok önemlidir. Ayrıca, günümüzde artık, "hizmetler modeli"nden "gelişimsel PDR programları modeli"ne geçilmesi gereklidir. Kritik bir öneme sahip olan temel eğitim yıllarından itibaren çocuklara verilecek olan PDR hizmetlerinin çocuğun duygusal, sosyal, eğitsel ve mesleki yönden sağlam temelleri oluşturmaya yardımcı olması açısından; ve daha üst öğretim basamaklarında sunulacak olan PDR hizmetlerinin verimliliğini arttırması açısından zaman kaybetmeden, gelişimsel PDR programları modeli'nin uygulanmaya başlanması gerekmektedir. Bu modelin uygulanmaya başlanması "göstermelik" olmamalı; varolan sorunların (örneğin; psikolojik danışman sayısındaki yetersizlik, psikolojik danışmanların formasyonlarının daha çok ortaöğretim düzeyinde çalışabilecek biçimde olması, v.b. gibi) çözümü sağlandıktan sonra, uygulamaya geçilmelidir. Geçmiş yıllarda, Milli Eğitim Şuraları'nda alınan kararlar doğrultusunda gerekli ve yeterli hazırlıklar yapılmadığı için psikolojik danışma ve rehberlik etkinlikleri çağdaş anlamda istenilen bir düzeye ulaşamamıştır. Gelişimsel PDR programları modeli'nin okullarımızda layıkıyla uygulanabilmesi için gerekli ve yeterli hazırlıklar yapılmalı, varolan sorunlar çözümlenmeye çalışılmalıdır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Akbaş, S. ve Çam, S., (2003). Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde oluşturulan işbirliğinin incelenmesi (Ed: Hakan Atılğan ve Mesut Saçkes). *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*. Ankara: Türk PDR Derneği Yayını.
- Aluede, O. and Imonikhe, J.S., (2002). Secondary School Students' and Teachers' Perceptions of the Role of the Scholl Counselor. *Guidance and Counseling*, 17 (2), 46-51.
- Amatea, E.S. and Clark, M.A., (2005). Changing Schools, Changing Counselors: A Qualitative Study of School Administrators' Conceptions of the School Counselor Role. *Professional School Counseling*, 9(1), 16-27.
- ASCA-American School Counselor Association, (2007). *Why Elementary School Counselors*. <http://www.schoolcounselor.org>. adresinden 4. 01. 2007 tarihinde indirilmiştir.
- Aslanargun, E., (2007). Okul aile işbirliği ve öğrenci başarısı üzerine bir tarama çalışması. *Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 119-135. http://www.manas.kg/pdf/sbdpdf18/09_Aslanargun.pdf. adresinden 1.04. 2008 tarihinde indirilmiştir.
- Aysan, F. ve Bozkurt, N., (2004). Okul psikolojik danışmanlarının yaşam doyumu, stresle başa çıkma stratejileri ile olumsuz otomatik düşünceleri: İzmir ili örnekleme (Ed: Hakan Atılğan ve İkrâm Çınar). *13. Ulusal Eğitim Bilimi Kurultayı Bildiri Özetleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Baysal, A., (2004). Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Başlıca Hizmet Türleri (Ed: Alim Kaya). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (ss. 35-62). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Büyükoztürk, Ş., (2000). *Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- California Department of Education (2008). Research on School Counseling Effectiveness. <http://www.cde.ca.gov/ls/cg/rh/counseffective.asp> adresinden 15.09.2008 tarihinde indirilmiştir.
- Can, G., (1998). İlköğretimde Rehberlik (Ed: Ayhan Hakan). *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler* (ss 111-123). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. No: 1016, Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 559.
- Canel, A.N., (2007). Eğitimde Rehberlik Hizmetlerinin Yeri ve Önemi (Ed: Betül Aydın). *Rehberlik* (ss. 117-151). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cemaloğlu, N. ve Erdemoğlu-Şahin, D., (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 465-484. www.ksef.gazi.edu.tr/dergi/pdf/Cilt-15-No2-2007Ekim/ncemaloglu.pdf. adresinden 1.04. 2008 tarihinde indirilmiştir.
- Ceyhun, B., Ergun, E. ve Duran, A., (1993). Krize Müdahale Merkezine Başvurularda Yaşam Olaylarının Değerlendirilmesi. *Kriz Dergisi*, 1(2), 51-55.
- Clark, M.A. ve Amatea, E.S., (2004). Teacher Perceptions and Expectations of School Counselor Contributions: Implications for Program Planning and Training. *Professional School Counseling*, 8 (2), 132-140.
- Çakır, M.A., (2004). Mesleki karar envanterinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (2), 1-14.
- Çam, S., (2004). Okullarda Rehberlik Hizmet Alanları-Birimleri (Ed: Gürhan Can). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (ss. 47-72). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çapri, B., (2006). Tükenmişlik ölçeğinin Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 62-77.
- Çubukcu, Z. ve Gültekin, M., (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilig*, 37, 155-174.
- Demir, A., (2003). Psikolojik danışmanlarda tükenmişlik. (Ed: Hakan Atılğan ve Mesut Saçkes). *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*. Ankara: Türk PDR Derneği Yayını.
- Doğan, S., (2001). Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri nasıl yapılandırılabilir?. VI. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*. Ankara: ODTÜ Eğitim Fakültesi.
- Drefs, M., (2003). Developmental considerations for school-wide comprehensive guidance and counseling programs. *Guidance & Counseling*, 18 (4), 153-161.
- Duman, E., (1985). *Lise Öğrencilerinin Rehberlik Uzmanlarından Görev Beklentileri ve Görev Beklentilerine Etki Eden Faktörler*. Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ekstrom, R.B., Elmore, P.B., Schafer, W.D., Trotter, T.V. ve Webster, B., (2004). A Survey of Assessment and Evaluation Activities of School Counselors. *Professional School Counseling*, 8 (1), 24-30.
- Ergün, M., (1995). *Bilimsel Araştırmalarda Bilgisayarla İstatistik Uygulamaları*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Erkan, S., (2000). Rehberlik Nedir? (Ed:Yıldız Kuzgun). *İlköğretimde Rehberlik* (ss.1-16). Ankara: Nobel Yayın.
- Erkan, S., (2001). *Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarının Hazırlanması*. Ankara: Nobel Yayın.
- Ersever, O.G., (1992). İlköğretimde açık okul sistemi ile psikolojik danışma ve rehberlik anlayışı, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 127-132.
- Ersever, O.G., (2001). Krize Müdahaleye İlişkin 3 Temel Yaklaşım. *Yöret Postası*, 16.
- Esmer, A., (1985). *Orta Dereceli Okullarımızda Rehberlik Programını Uygulanmasına İlişkin Problemler: Kütahya İlinde Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fitch, T. and Marshall, J.L., (2004). What counselor do in high-achieving schools: a study on the role of the school counselor. *Professional School Counseling*, 7(3), 172-177. EBSCOHOST veritabanından 12.04.2006 tarihinde indirilmiştir.
- Görkem, N., (1985). *Öğrencilerin Rehberlik Uzmanlarından Gördükleri Hizmetlerle Bekledikleri Hizmetler Arasındaki Fark*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gültekin, İ., (1984). *Orta Dereceli Okullardaki Sınıf Öğretmenlerinin Görev Algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güven, M., (2003). Psikolojik danışmanların okul yöneticileri ile ilişkilerinin değerlendirilmesi (Ed: Hakan Atılğan ve Mesut Saçkes). *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı* (ss. 102). Ankara: Türk PDR Derneği Yayını.
- Güven, M., (2004). Okullarda Rehberlik Servisleri (Ed: Alim Kaya). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (ss 63-92). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güvendi, M., (1980). *Rehberlik Saatlerinde Öğrenci Yaşantıları ve Beklentilerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara :Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güvendi, M., (2000). İlköğretim okulları ikinci kademesinde yürütülmekte olan rehberlik etkinlikleri ve öğrenci beklentilerine ilişkin bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8. <http://egitimdergi.pamukkale.edu.tr/> adresinden 12.09.2008 tarihinde indirilmiştir.
- Gysberg, N. ve Henderson, P., (1997). *Comprehensive Guidance Programs That Work II*. Greensboro, ERIC/CASS Publication.
- Hamamcı, Z., Murat, M. ve Çoban, A. (2004). Gaziantep'teki Okullarda Çalışan Psikolojik Danışmanların Mesleki Sorunlarının İncelenmesi. *13.Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özetleri*, 201.
- Hatunoğlu, A. ve Hatunoğlu, Y., (2006). Okullarda Verilen Rehberlik Hizmetlerinin Problem Alanları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14 (1), 333-338.

- Hotaman, D., (2008). The examination of the basic skill levels of the students' in accordance with the perceptions of teachers, parents and students. *International Journal of Instruction 1* (2), 39-56.
- Ilgar, Z., (2004). Rehberliğin Başlıca Türleri (Ed: Gürhan Can). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (ss. 28-46). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Karagüven, H., (2001). Endüstri Meslek Liselerinde Rehberlik Servislerinin İşlerliğinin İncelenmesi Ve Gereksinim Belirleme Çalışması. VI. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*. Ankara: ODTÜ Eğitim Fakültesi.
- Kaya, A. ve Çivitçi, A., (2004). Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarının Geliştirilmesi (Ed: Gürhan Can). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (ss. 227-254). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kepçeoğlu, M., (1978). *Orta Dereceli Okullarda Rehberlik Uzmanlarının Görevleri: Algılar ve Beklentiler*. Çoğaltılmamış Doçentlik Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Kepçeoğlu, M., (1994). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, Ankara: Özerler Matbaası.
- Kılıççı, Y., (1992). *Okulda Ruh Sağlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Korkut, F. (2003). Rehberlikte önleme hizmetleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 441-452.
- Korkut-Owen, F. ve Owen, D W., (2008). Okul Psikolojik Danışmanlarının Rol ve İşlevleri: Yöneticiler ve Psikolojik Danışmanların Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 204-218.
- Kuhn, L., (2004). *Student Perceptions of School Counselor Roles and Functions*. Unpublished master's thesis. Baltimore: University of Maryland.
- Kutlu, M., (2002). Üniversite öğrencilerinin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden beklentileri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 27 (123), 22-30.
- Kutlu, M. ve Güven, M., (2001). Özel ve resmi ilköğretim okulu (II.kademe) öğrencilerinin öğretmenlerinden bekledikleri ve gözledikleri rehberlik davranışları. VI. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*. Ankara: ODTÜ Eğitim Fakültesi.
- Kuzgun, Y., (1981). Okul Danışmanlarının Rol Algıları Ve Rol Beklentileri. I. *Ulusal Psikoloji Kongresi*, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, 29.
- Kuzgun, Y., (2000). İlköğretimde Mesleki Gelişim (Ed:Yıldız Kuzgun). *İlköğretimde Rehberlik* (ss.125-153). Ankara: Nobel Yayın.
- Morrisette, P., (2000). School counselor well-being. *Guidance and Counseling*, 16 (1), 2-9. EBSCOHOST veritabanından 12.04.2006 tarihinde indirilmiştir.
- Nazlı, S., (2003). Öğretmen adaylarının ilköğretim okullarındaki rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarını değerlendirmeleri (Ed: Hakan Atılğan ve Mesut Saçkes). VII. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kogresi*. Ankara: Türk PDR Derneği Yayını.
- Özçelik, İ., İskender, M. ve Palancı, M., (2000). İlköğretim okullarında rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8. <http://egitimdergi.pamukkale.edu.tr/> adresinden 12.09.2008 tarihinde indirilmiştir.

- Özdemir, A.K., Özdemir, H.D., Coşkun, A. ve Çınar, Z., (1999). Dişhekimliği fakóltesi öğretim elemanlarında tükenmişlik ölçeğinin değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliđi Fakóltesi Dergisi*, 2 (2), 98-104.
- Özdemir-Yaylacı, G., (2007). İlköğretim düzeyinde kariyer eğitimi ve danışmanlığı. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 40, 119-140.
- Özgüven, İ.E., (2000). *Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Öztoprak, S., (1991). *Rehberlik Hizmetlerinin Tanıtılmasının Veli Beklentilerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pişkin, M., (1989). *Orta Dereceli Okullarda Görevli Yönetici, Öğretmen ve Danışmanların İdeal ve Gerçek Danışmanlık Görev Algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Poyraz, C., (2007). *Ortadereceli okullarda yürütölen rehberlik hizmetleri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Quast, C., (2003). *Parents' Perceptions Of The Role And Function Of a High School Guidance Counselor*. Unpublished master's thesis, Wisconsin University, Wisconsin.
- Rayle, A.D., (2006). Do school counselors matter? Mattering as a moderator between job stres and job satisfaction. *Professional School Counseling*, 9 (3), 206-215.
- Sahanç, Ü. ve Ergüner-Tekinalp, B., (2001). Okullarda Kriz Durumları: Okul Psikolojik Danışmanlarının Rolü Ve İşlevi. VI. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*. Ankara: ODTÜ Eğitim Fakóltesi.
- Sayıl, I., (1977). Psikiyatride Krize Müdahale Kavramı Ve Bir Uygulama. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakóltesi Dergisi*, 30 (1), 353-363.
- Sezer, Ö., (2007). Sınıf tekrar eden öğrencilerin bazı demografik özellikleri ile bu öğrenciler ve öğretmenlerinin sınıf tekrar etme konusundaki görüşleri. *İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 8 (14), 31-48.
- Staley, W.L. and Carey, A.L., (1997). The Role Of School Counselor in Facilitating A Quality Twenty-First Century Workforce. *School Counselor*, 44 (5), 377-383.
- Stower, C.J., (2003). *Post-Secondary Perceptions Of The Secondary School Counselor And Their Functions At The High School Level*. Unpublished doctoral dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University, Virginia.
- T.C.M.E.B. 17. Milli Eğitim şurası. (2006). <http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htmml>. adresinden 29.01.2007 tarihinde indirilmiştir.
- T.C.M.E.B. Türk Milli Eğitim Sistemi. (2008). <http://www.meb.gov.tr>. adresinden 29.05.2008 tarihinde indirilmiştir.
- Topçu-Kabasakal, Z., (2007). Rehberlik Hizmetleri (Ed: Betöl Aydın). *Rehberlik* (ss 39-81). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Uz-Baş, (2007). Rehberlikte Hizmet Türleri (Ed: Betöl Aydın). *Rehberlik* (ss 82-116). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ültanır, E., (2003). *İlköğretim Birinci Kademedede Rehberlik ve Danışma*. Ankara: Nobel Yayın.

- Webb, L.D., Brigman, G.A. and Campbell, C., (2005). Linking school counselors and student success: a replication of the student success skills approach targeting the academic and social competence of students. ASCA, <http://www.schoolcounselor.org>.adresinden 29.04.2008 tarihinde indirilmiştir.
- Yeşilyaprak, B., (2001) *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın.
- Yıldız-Kırılmaz, A., Çelen, Ü. ve Sarp, N., (2003). İlköğretimde çalışan bir öğretmen grubunda tükenmişlik durumu araştırması. *İlköğretim-Online*, 2 (1), 2-9, (Online):<http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden 29.04.2008 tarihinde indirilmiştir.
- Yüksel, G., (2003). İlköğretim öğrencilerinin gelişim alanları, gelişim alanlarının işaretçisi olan ihtiyaçlar ve geliştirilmesi gereken beceriler: bu süreçte rehber öğretmenin işlevleri: kurumsal bir inceleme. *Milli Eğitim Dergisi*, 159.
- Yüksel, M.Y., (2007). Özel Eğitim ve Rehberlik. (Ed: Betül Aydın). *Rehberlik* (ss. 277-302).Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yüksel-Şahin, F., (2000). Depremin Birey Üzerinde Yarattığı Duygusal Kriz Durumu Ve Kriz Danışması. *Eğitim ve Bilim*, 25 (115), 49-52.
- Yüksel-Şahin, F., (2002). Bazı Değişkenlerin Yönetici Adaylarının, Okul Psikolojik Danışmanlarından Görev Beklentileri Düzeylerine Etkisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 27 (123), 13-21.
- Yüksel-Şahin, F., (2008). Ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 1-26.
- Yüksel-Şahin, F. ve Hotaman, D., (2007). Bazı Kişisel Değişkenlerin Ortaöğretim Öğrencilerinin Çalışma Becerileri Üzerindeki Etkisi. XVI. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongre Kitabı*.Tokat.
- Webb, L.D., Brigman, G.A. and Campbell, C., (2005). Linking School Counselors And Student Success: A Replication Of The Student Success Skills Approach Targeting The Academic And Social Competence Of Students. ASCA, <http://www.schoolcounselor.org>.adresinden 29.04.2008 tarihinde indirilmiştir.